

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Michał Laskowski

SSN Piotr Mirek

Protokolant Katarzyna Gajewska

w sprawie **I. S.**

oskarżonej o czyn z art. 178a § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 26 marca 2024 r.

skargi Prokuratora Rejonowego w Miechowie

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 10 sierpnia 2023 r., sygn. akt IV Ka 211/23,

uchylającego w części wyrok Sądu Rejonowego w Miechowie

z dnia 21 listopada 2022 r., sygn. akt II K 64/21,

i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania,

na podstawie art. 539e § 2 k.p.k.

**uchyla wyrok w zaskarżonej części, tj. rozstrzygnięcie z pkt I
tego wyroku i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

[J.J.]

Michał Laskowski Zbigniew Puskarski Piotr Mirek

UZASADNIENIE

I. S. została oskarżona o to, że:

I. w dniu 9 lipca 2020 r w miejscowości F. woj. małopolskie kierowała w ruchu lądowym samochodem osobowym marki O. o nr rej. [...] , będąc w stanie nietrzeźwości, przy stwierdzonym stężeniu alkoholu w wydychanym powietrzu w ilości 1,08 mg/l, tj. o przestępstwo z art. 178a § 1 k.k.

II. w dniu 9 lipca 2020 r. na trasie F.-W., woj. [...], kierując samochodem osobowym marki O. o nr rej. [...] w stanie nietrzeźwości, przy stwierdzonym stężeniu alkoholu w wydychanym powietrzu w ilości 1,08 mg/l, przewoziła pomimo ciężącego obowiązku opieki nad nieletnimi P. W. oraz P. W. 1, przy czym naraziła je na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, tj. o przestępstwo z art. 160 § 2 k.k.

Sąd Rejonowy w Miechowie wyrokiem z dnia 21 listopada 2022 r., sygn. akt II K 64/21, I. S. uznał za winną popełnienia czynu zarzucanego jej w pkt I aktu oskarżenia, z tym że przyjął, iż stężenie alkoholu w organizmie oskarżonej było nie mniejsze niż 2,4 promila, co stanowi występki z art. 178a § 1 k.k. i za to na mocy tego przepisu wymierzył jej karę 6 miesięcy ograniczenia wolności, polegającej na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin miesięcznie (pkt II wyroku). Nadto orzekł wobec oskarżonej: na mocy art. 42 § 2 k.k., przy zastosowaniu art. 43 § 1 k.k., środek kamy w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 4 lat od daty uprawomocnienia się wyroku (pkt III), a na mocy art. 43a § 2 k.k. świadczenie pieniężne w kwocie 5.000 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (pkt IV). Uniewinnił I. S. od zarzutu popełnienia czynu z art. 160 § 2 k.k. (pkt I) oraz rozstrzygnął w przedmiocie kosztów procesu (pkt V i VI).

Wyrok ten zaskarżyła sporządzoną przez siebie apelacją oskarżona. Podała, że nie zgadza się z wyrokiem w zakresie w jakim została skazana za czyn z art. 178a § 1 k.k., negowała poczynioną ocenę dowodów i ustalenia faktyczne, a chociaż nie wskazała, o co wnosi, to treść pisma każe przyjąć, że oczekuje zmiany wyroku w zaskarżonej części i uniewinnienia od zarzutu popełnienia wspomnianego czynu. W

postępowaniu odwoławczym korzystała z pomocy ustanowionego przez siebie obrońcy.

Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z dnia 10 sierpnia 2023 r., sygn. akt IV Ka 211/23, uchylił zaskarżony wyrok w punktach II, III, IV, VI i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Miechowie do ponownego rozpoznania (pkt I wyroku), a w pozostałym zakresie wyrok utrzymał w mocy (pkt II) oraz zwolnił oskarżoną od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze (pkt III).

W uzasadnieniu stwierdzono m.in., że „wszechstronna analiza ustalonych w sprawie okoliczności oraz zgromadzonych dowodów prowadzi do wniosku, iż w sprawie zachodziły dwojakiego rodzaju uzasadnione wątpliwości dotyczące stanu zdrowia psychicznego oskarżonej” - co do zdolności rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania postępowaniem oraz co do zdolności udziału w rozprawie i prowadzenia obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Wątpliwości te wynikają przede wszystkim z faktu, że oskarżona od wielu lat zmaga się z problemem nadużywania alkoholu, a „ilość spożywanego przez oskarżoną I. S. alkoholu zarówno w okresie przed popełnieniem zarzucanego jej czynu, jak i w okresie po jego popełnieniu, była ilością znacząco odbiegającą od normy i miała negatywny, długotrwały wpływ na codzienne funkcjonowanie oskarżonej, jak i jej rodziny, w szczególności jej małoletnich dzieci”. Sąd *ad quem* za niemiarodajną uznał diagnozę sporządzoną w lutym 2019 r. po badaniu psychiatryczno-psychologicznym, któremu oskarżona była poddana na zlecenie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która to diagnoza nie stwierdzała występowania u I. S. uzależnienia od alkoholu oraz wskazała, iż „kontrola instancyjna doprowadziła do wniosku, że oskarżona I. S. w toku postępowania sądowego nie miała obrońcy, mimo, iż jego udział był obligatoryjny (art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k.)”. Skutkowało to naruszeniem „fundamentalnego prawa oskarżonej, którym jest prawo do obrony” oraz zaistnieniem bezwzględnej przyczyny uchylenia orzeczenia określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.”. Formułując wskazania co do dalszego postępowania Sąd odwoławczy zalecił, by Sąd meriti dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów na okoliczności wskazane w art. 202 § 5 k.p.k., jak też przeprowadził jeszcze inne określone dowody. Zaznaczył też, że „udział obrońcy oskarżonej w postępowaniu sądowym - obligatoryjny, chyba,

że po wydaniu opinii sądowo-psychiatrycznej zaistnieją względy, o jakich mowa w art. 79 § 4 k.p.k.”.

Prokurator Rejonowy w Miechowie, powołując przepisy art. 539a § 1 i 2 k.p.k., wniósł skargę na wyrok Sądu odwoławczego. Zaskarżył wyrok w zakresie pkt I na niekorzyść oskarżonej, zarzucając „naruszenie przepisu postępowania w postaci art. 437 § 2 k.p.k. polegającego na uchyleniu pkt II, III, IV i VI wyroku Sądu I instancji i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania, w sytuacji, gdy nie zaistniała żadna z przesłanek uprawniających do podjęcia takiego rozstrzygnięcia, a w szczególności określona w art. 439 § 1 pkt. 10 k.p.k.”. Wniósł o uchylenie pkt I zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę obrońca oskarżonej I. S. wniósł o oddalenie skargi, obciążenie kosztami postępowania skargowego Skarbu Państwa i zasądzenie na rzecz oskarżonej od Skarbu Państwa zwrotu kosztów obrony udzielonej w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga zasługuje na uwzględnienie, bowiem jej autor zasadnie podniósł, że Sąd Okręgowy w Krakowie nietrafnie przyjął, iż na etapie rozpoznania sprawy przez Sąd I instancji zaistniało uchybienie określone w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Należy jednak zaznaczyć, że chociaż prokurator przekonywał, iż błędnie Sąd *ad quem* uznał, że Sąd meriti powinien powziąć wątpliwości co do poczytalności oskarżonej w odniesieniu do zarzucanego jej czynu oraz co do zdolności udziału oskarżonej w rozprawie i prowadzenia obrony w sposób samodzielny i rozsądny, to istotą zagadnienia była okoliczność, czy Sąd Rejonowy nie tyle powinien, ile czy podjął decyzję, która wskazywałaby na to, że takie wątpliwości powziął, tj. czy wydał postanowienie o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych lekarzy psychiatrów. Wynikało to chociażby z powołanej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 1977 r., VII KZP 11/77, w której stwierdzono, że dopuszczenie dowodu z opinii biegłych lekarzy psychiatrów o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego jest równoznaczne z istnieniem „uzasadnionej wątpliwości” co do jego poczytalności i powoduje obligatoryjną obronę (podkr. SN). Taki pogląd jest też prezentowany w nowszym orzecznictwie Sądu

Najwyższego; w postanowieniu z dnia 28 października 2020 r., II KK 295/20, stwierdzono, że „obrona obligatoryjna, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. powstaje od momentu, gdy organ procesowy powziął wątpliwości co do tego, czy sprawca mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenie lub pokierować swoim postępowaniem (art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k.), albo czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona (art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k.), a także wówczas, gdy wprawdzie brak jest wątpliwości wskazanych wyżej, ale istnieją one, w ocenie organu procesowego, co do tego, czy stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k.) i w celu wyjaśnienia którejkolwiek z tych wątpliwości dopuszczył dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów (art. 202 § 1 k.p.k.)” - podkr. SN. Taką interpretację zagadnienia Sąd Najwyższy przyjął także w wyrokach: z dnia 15 listopada 2022 r., IV KK 30/22 i z dnia 19 marca 2023 r., III KK 628/22, a podobnie na gruncie art. 79 § 2 k.p.k. niejednokrotnie wskazywał, że w sytuacji określonej tym przepisem obligatoryjność korzystania przez oskarżonego z pomocy obrońcy oraz niemożność prowadzenia rozprawy bez udziału obrońcy następuje dopiero z chwilą wydania przez Sąd stosownego orzeczenia (zob. wspomniane postanowienie II KK 295/20, nadto postanowienia z: dnia 18 kwietnia 2012 r., IV KK 366/11; dnia 9 stycznia 2013 r., III KK 330/12; dnia 10 kwietnia 2014 r., IV KK 88/14). Trzeba zatem uznać, że w sytuacji, gdy Sąd meriti nie uznał, że zachodzą uzasadnione wątpliwości, o których mowa w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., wobec czego nie wydał postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych lekarzy psychiatrów, niezasadne było uznanie przez Sąd odwoławczy, że zaistniało uchybienie określone w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. i wydanie wyroku kasatoryjnego. Właściwym postąpieniem Sądu Okręgowego, skoro sam powziął wspomniane wątpliwości, byłoby dopuszczenie przedmiotowego dowodu, a uchylenie zaskarżonego wyroku z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, gdyby przemawiała za tym uznana za uzasadnioną opinia biegłych lekarzy psychiatrów. W tym względzie prawidłowe było stanowisko obrońcy, który wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii sądowo-psychiatrycznej dotyczącej oskarżonej i wskazał, że „w zależności od wyników tej opinii może się okazać, że zachodzić będzie konieczność

uchylenia wyroku wobec braku obligatoryjnej obrony w toku postępowania przed Sądem Rejonowym” (k. 278 odw. akt sprawy). Zatem w istniejących realiach procesowych wydanie wyroku kasatoryjnego było co najmniej przedwczesne, a niewykluczone, że okazałoby się zupełnie zbędne i prowadzące do przewlekłości postępowania, gdyby w ponowionym postępowaniu pierwszoinstancyjnym biegli złożyli opinię z wnioskami, o których mowa art. 79 § 4 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uchylił wyrok w zaskarżonej części, tj. rozstrzygnięcie z pkt I tego wyroku i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Sąd ten podejmie stosowne czynności w celu ustalenia, czy rzeczywiście w postępowaniu przed Sądem I instancji oskarżona musiała mieć obrońcę, a gdyby okazało się, że tak nie było, o ile uzna to za potrzebne, przeprowadzi jeszcze inne dowody, o których mowa w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, jako że nie wydaje się, iż w grę wchodzi inna przesłanka wydania wyroku kasatoryjnego w postaci konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu w całości.

[J.J.]

[ms]

Michał Laskowski Zbigniew Puskarski Piotr Mirek